

માહાકવિ અને ધારાધિપતિ.
કાળીદાસ—ભોજ.
નાટકનાં ગાયનો.

શ્રી સુંદરવિલાસ નાટક કંપની માટે.
રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર
સુરત નિવાસી
પા. રણછોડદાસ ભાઈચંદ આમલીવાળા.
આવૃત્તિ પેહુલી પ્રત ૨૦૦૦

[સને ૧૮૬૭ ના રથ મા આકટ મુજબ ૨૭૪૨ કરાવી
મંથ સ્તામિત્વના સર્વ હક કર્તાએ પોતાને સ્વાધીન
રાખ્યા છે માટે કર્તાની રજ સિવાય કોઈએ આ
પુસ્તકમાંને કોઈ પણ જાગ છાપવો છપાવવો
અથવા બજાવવો નહિ. તેમજ રજ સિવાય
કોઈએ વ્યાપારીઓ વેચવી નહિ.]

અમદાવાદમાં.
અમદાવાદ યુનાઇટેડ પ્રિન્ટિંગ અને જનરલ
એજન્સી કંપની “લિમિટેડ” ના પ્રેસમાં
રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યાં

સંવત્ ૧૯૬૪

ઇ. સ. ૧૯૦૬

કિંમત બે આને.

વિજયસિંહ.....વિજયવંતીનો રાજા.
 ગુણગંધારી.....વિજયસિંહનો પ્રધાન.
 ઝેરીમલ.....પ્રધાન પુત્ર.
 કાળીદાસ..... બટકતો મુર્ખ બ્રાહ્મણ પછી શીઘ્ર કવિ.
 ભોજ.....ધારા નગરીનો રાજા.
 દહેરીલાલ.....ધારા નગરીનો લંપટ સોની.
 ટેલીઓ.....એક ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ.
 ત્રિપુરાશંકર.....વિદ્યાગુરુ.

શ્રી વર્ગ.

શ્રીદેવી.....વિજયસિંહની પુત્રી.
 માતી }
 માલતી } .....શ્રીદેવીની દાસીઓ.
 માંધી }
 મહાકાળી.....જ્ઞેગમાયાનો અવતાર.
 લીલાદેવી.....ભોજ રાજાની સ્ત્રી.
 વિલાસવતી.....ધારા નગરીની ગુણીકા.
 અમથી.....વિલાસવતીની મા.
 માતડી }
 મુરેખા } .....વિલાસીની દાસીઓ.
 કાન્તા }
 તરંગવતી }
 પ્રભાવતી } .....લીલાદેવીની દાસીઓ.
 પાર્વતી }

એ સિવાય છોકરાઓ, ગંધારી, દાસ, દાસીઓ, શ્રેણદાર. સ્ત્રી
 પાંચઓ. ચોખદાર, વારાંગનાઓ વિગેરે—

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાક્રિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૮૩૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ કાળિદાસ - ભોજ નાટકનો

ગાયનો

વિષય દ - : ૨૦૩

ખેલનો ટુંકસાર.

અંક પહેલો.

પ્રારંભે સુત્રધાર મંગળ સ્તવન કરે છે.

પ્ર. ૧ લો.—શાળામાં ઝેરીમલે શ્રીદેવી પાસે પ્રેમની માગણી કરવી, શ્રીદેવીએ ઝેરીમલને તિરસ્કાર આપવો, ઝેરીમલે તે બાબત પેટમાં ડંસ રાખવો.

પ્ર. ૨ જો.—વિનયસિંહને પ્રધાન મુણગંભીર વચ્ચે શ્રીદેવીના લગ્ન વિશે વાતચીત.

પ્ર. ૩ જો.—પોતાના પિતાનો અભિપ્રાય લઈ પોતાનું વેર વાળવાના ધરાદાથી શ્રીદેવી માટે મુર્ખ સ્વામીની શોધમાં ઝેરીમલે જવું.

પ્ર. ૪ થો.—વણી મુસાફરીમાં ફરતો ફરતો આવેલ ઝેરીમલ જંગલમાં એક રમણ સરોવર પાસે પોતાનો તંબુ નાંખી પડ્યો છે ત્યાં એક મુર્ખ દીન પુત્રનો મેળાપ થવો જેનું નામ કાળીઓ છે તેની સાથે વાતચીત કરતાં તે બ્રાહ્મણ પુત્ર બહુજ મુર્ખ છે એમ સમજ્યું જેથી તેને રાજકુંવરનો પોશાક પહેરાવી શ્રીદેવી સાથે લગ્ન કરાવાના ધરાદાથી પોતાની સાથે લઈ જવો.

પ્ર. ૫ મો.—જનીવાસાનો મુકામ, શ્રીદેવીના પિતાનું ત્યાં આવવું, તે કાળીદાસ સાથે વાતચીત કરવી, દરમ્યાન ઝેરીમલે બોળા રાજને કપટ યુક્તિથી કાળીઓ ચતુર રાજકુમાર છે એમ હસાવી તાકીદે લગ્ન કરી આપવા બાબત વિનયસિંહને બલામણુ કરવી.

પ્ર. ૬ ઠો.—શ્રીદેવીને કાળીઆની મુલાકાત પરસ્પર વાતચીતમાં કાળીઓ મુર્ખ છે એમ શ્રીદેવીએ સમજી જવું, જેથી પોતે શોક સમુદ્રમાં ડૂબી કલ્પાંત કરવો. છેવટે કાળીઓનું ત્યાંથી ફર થવું. શ્રીદેવીએ પાછળ જોગલ થઈ કાળીઆના શોધમાં નીકળવું.

પ્ર. ૭ જો.—વિનયસિંહને શ્રીદેવીના લગ્નની બહોજલાલીપુ આનંદમાં ઓર્ચીતા માઠા પરિણામના આભાસ મળવા, જાનનું અસ્તિત્વમાં પડવું.

પ્ર. ૮ મો—અધેર જંગલમાં મહાકાળીના ડેરા પાસે મુર્ખ કાળી-
આનું આવવું, ઝેરીમલનો મેળાપ. તેણે કાળીઆને કુપ્પુદિ
આપવી, બાદ મહાકાળીનું પ્રગટ થવું ને મુર્ખ કાળીઆની પ્રેમ
લક્ષણા જોઈ માતાનું પ્રસન્ન થવું, ને કાળીઆને વરદાન આપી
તેની જીવ્હા ઉપર ખીજ મંત્ર લખી આપવો, જેથી તેને
સરસ્વતી પ્રસન્ન થાય છે ને મુર્ખ મટી ડાહ્યા, વિદ્વાન, ને
શાની બની જાય છે. બાદ તેજ સ્થળે શ્રીદેવીનું આવવું ને
પોતાના પતિને ઓળખવો, ને કાળીદાસ ચતુર પરાક્રમી છે.
એમ ખાત્રી થવાથી પોતાની જીલનો પરતાવો કરવો. પછી
કાળીદાસને શ્રીદેવી વચ્ચે પ્રેમના અંકુર ફુટવા ઝેરીમલે તે
જોઈ પોતાનો જીવ બાળવો. બાદ શ્રીદેવી તથા કાળીદાસનું ધારા
નગર તરફ જવું ને ઝેરીમલે પણ તેમની પુઠ લેવી—

પ્રોપ.

અંક ૨ જો.

- પ્ર. ૧ લો—વિલાસવતીને ઝેરીમલનો મેળાપ, દરમ્યાન વાતચીતમાં
ઝેરીમલે વિલાસવતીની પુશનુંમાં ગંમત કરવી.
- પ્ર. ૨ જો—ભોજને ઝેરીમલનો મેળાપ થવો ને ભોજે ઝેરીમલને
પોતાના દરબારમાં નોકરી આપવી.
- પ્ર. ૩ જો—જંગલમાં દાળિય્ર બ્રાહ્મણને કુવે પડી મરતાં તેને કા-
ળીદાસે બચાવવો, ને તેના શુશ્રૂષા માટે ટેલ લખી આપી
વિદાય કરવો.
- પ્ર. ૪ થો—ટેલીઆ બટે ટેલ નાખવી ભોજની રાણી લીલાદેવીને
ખોટા વહેમ પડવો. જેથી ટેલીઓ તથા કાળીદાસને પકડી
મંગાવી ભોજના દરબારમાં રજુ કરાવવા.
- પ્ર. ૫ મો—ટેલીઆની ટેલનો ખુલાસો થવો તે બાબત કાળીદાસે
ઉત્તમમન પામવું, ને ભોજના જાળએ સર્વ પંડીયામાં કાળીદા-
સને મહાકાવેની ઉત્તમ પદ્ધતિ આપવી પંડીત સભ્યમાં મેદ કરી
રચાવવો, ને પંડીયા દેશ ધરવો.

પ્રોપ ૨ જો.

અંક ત્રીજો.

- પ્ર. ૧ હો—વિલાસવતીનું કાળીદાસ ઉપર મોહાંધ થવું, ને લાંથી કાળીદાસનું પ્રેમાલ્લિપ્ત લેવા જવું.
- પ્ર. ૨ જો—કવિનું શયનગ્રહ લાં વિલાસવતીનું આવવું, ને કાળીદાસ પ્રત્યે પોતાનો વિકારી પ્રેમ દર્શાવવો, દરમ્યાન કાળીદાસે વિલાસવતીને સહુખોધ આપવો વિલાસવતીએ તે શુભ ઉપદેશ ગ્રહણ કરી કાળીદાસને પોતાના સહુગર તરીકે માનવા.
- પ્ર. ૩ જો—કાળીદાસ ભોજ ને ઝેરીમલનું શિકારે જવું, ને લાં રાજને તૃષા લાગવી પણ રાણી લીલાદેવીનું મુખ જોયાવિના પોતે અનજન ન લેવું એવો નિયમ હોવાને લીધે પોતે જળ પીતો નથી ત્યારે કાળીદાસે મહાકાળીની સ્થાયતાથી એક પાંદડા ઉપર કટારની અણીથી રાણીની છખી ચીતરી બતાવવી તે જોઈ રાજ ભોજે ખુશ થવું. પણ તે છખીમાં ગુણ સ્થાનપર લાખુ આવવાથી ઝેરીમલે પોતાનું જીવું વેર લેવા માટે લીલાદેવીને કાળીદાસ વચ્ચે ખરાબ વહેવાર છે. એવી શંકા ખેસાડવી જેથી ભોજનું કાળીદાસપર ગુસ્સે થવું.
- પ્ર. ૪ થો—કાળીદાસ ઉપર દેશ ચલાવનારા પંડીતો તથા ઝેરીમલે મળી તરંગવતી દાસીને ફાડવીને લાંચ આપી કાળીદાસને લીલાદેવી વચ્ચે વિકારી પ્રેમ છે એવી શંકા ખેસાડવા તરંગવતી પાસે હા કહેવડાવવી, તેને મોતીની માળા આપવી, બાદ તરંગવતીએ ઊંધી જવાનો ડોળ કરી સ્વપ્નામાં લવતી હોય એવો દોંગ દર્શાવી રાજની શંકાને મજબુત કરવી. બાદ ભોજને કાળીદાસ વચ્ચે વાતચીત, દરમ્યાન રાણીનું હાસ્ય થવું જેથી ભોજને વધુ વહેમ પડવો. ને કાળીદાસને મારાને હાથ સોંપવા.
- પ્ર. ૫ મો—કાળીદાસને મારવા માટે વધસ્થાનમાં મોકલ્યા બાબત કાન્તાએ વિલાસવતીને ખબર આપવી. જેથી વિલાસવતીએ કાન્તા સહીત કાળીદાસને છોડાવા જવું.
- પ્ર. ૬ ઠો—મારાઓએ કાળીદાસને મારવાની તૈયારી કરવી, દરમ્યાન વિલાસવતીએ લાં આવી કાળીદાસને છોડાવી પોતાને ધેર લઈ જવા.

૩. ૭ મો—ભોજરાજા યજ્ઞ કરવા બેઠા છે. ત્યાં લીલાદેવીનું આવવું, ત્યાં રાજાએ ગુલ્મ મેહેણાં મારવાં રાણીએ પોતાનું સભ્ય દર્શાવવા અગ્નિકુંડમાં પડતું નાખવું, દરમ્યાન કુંડમાંથી અગ્નિ-દેવનું પ્રગટ થવું. ને રાણીને પડતી અટકાવી તે સતિ છે એવું ભોજને દર્શાવી રાજાને પોતાની ભુલ વિશે ધણેાજ ઇપકો આપી ગમન કરવું. ને ભોજનું પસ્તાવામાં પડવું. દરમ્યાન તરંગવતી તથા ઝેરીમલનું પકડાઇને ત્યાં આવવું. ભોજે ઝેરી-મલ પાસે કરેલી ખટપટનો ગુનો કબુલ કરાવવો ને તરંગ-વતી તથા ઝેરીમલને સખત શિક્ષા કરવી. બાદ શ્રીદેવીએ ત્યાં આવી કાળીદાસની ભાળ પુછવી. ભોજે કવિ માર્યા ગયા છે એવી ખબર આપવી, શ્રીદેવીએ તે વાત નહિ માનવી, ને કવિની બોળ કરવા અધુરી સમસ્યા લખી આપી પોતે વિદાય થવું.

૪. ૮ મો—શ્રીદેવીની લખી આપેલી સમસ્યા પુર્ણ કરનારને ભારે ધનિમ આપવા ભોજે ઢંઢેરો પીટાવવો, તે બાબત કાન્તાએ વિલાસવતીને ખબર આપવી. દરમ્યાન જંગલમાંથી દરતા કાળીદાસનું વિલાસવતીને ઘેર છુપી રીતે આવવું, વિલાસ-વતીએ અધુરી સમસ્યાનો ખુલાસો કાળીદાસને પુછવો. મહા-કવિએ તે સમસ્યા પુર્ણ કરવી.

૫. ૯ મો—ભોજના દરબારમાં વિલાસવતીએ અધુરી સમસ્યા પુર્ણ કરવા આવવું, ને પુર્ણ કરતાં વાતમાં પકડાઈ જવું. જોથી આ સમસ્યા પુર્ણ કરનાર કાળીદાસજ છે, એવું ભો-જનું સમજી જવું. ને કાળીદાસ ક્યાંછે તે વિષે વિલાસવતીને પુછવું. વિલાસવતી કવિને મેળવી આપવા કબુલ થવું. બાદ કાળીદાસની લાસની ગાંસડી પોલીસે દરબારમાં રજુ કરવી, તે જોઈ રાજાએ આપઘાત કરવો. ને તે જોઈ શ્રીદેવીએ પણ પોતાનો પ્રાણુ લાગ કરવો. આવો કમકમાટ ભરેલો બનાવ બનવાનું કારણ હું જોતેજી. એમ ધારી વિલાસવતીએ પોતાની દેહ પાડવી. આ ત્રાસ જોઈ સર્વ સભાએ પણ કરવા તૈયાર થવું. દરમ્યાન મહાકાળીએ પ્રગટ થઈ સર્વને મરતા અટકાવવા ને ચારે શબને સજીવન કરી આપી અક્ષોપ થઈ જઈ. સમાપ્ત.

૨૬.

તત્સત્ પરમાત્મને નમઃ

મહાકવિ અને ધારાધિપતિ.

કાળીદાસ—ભોજ.

મુત્રધર—

૧

શ્રીજી માહારાજ માગુ શરણું તમારું,
પ્રગટ પ્રભુ પીછાન્યા ધન ભાગ્ય માંડે
અખંડ મે.રારી છતાં થયા અવતારી,   શ્રીજીં
મનુષ્ય લીલા બતાવી ગુણ શા ઉચ્ચારે
રામરૂપે રાવણુ માર્યો કૃષ્ણે કંસને સંહાર્યો,
થયા સેહેજનનંદ સેહેજે અધમ આધાર
મહાડા ગોકુળ સમ કીધુ ઘેલા નીર પ્રેમે પીધુ,
દાદા ખાચરને દીધુ મોક્ષ પદ પ્યાર   શ્રીજીં

૨

છાકરાઓ—શરણુ ચરણુ તાહરે તું લે સરસ્વતિ
ભાગ્યદેવી થા પ્રસન્ન માત ભગવતી.   શરણુ
હંસ વાહીની દૈત્ય નાશીની કલેશ છેદની તું જનુની
શસ્ત્ર ધારણી બ્રહ્મ ચારણી કષ્ટ ખારણી તનમનની.
બલીહારી બલીહારી બચહરી સુંદરી છો સરસ્વતી. શં

૩

૧છાકરો—મારી દમડીમા ઓ મારી દમડીમા ઝટપટ મુજ પાસે આજ
દમડી આવે સર્વે આવે ગાડી વાડી ભાડી
નોકર ચાકર માલ મલીદા ખાવા દાડી દાડી   મારીં

૪

શ્રીદેવી—જૂળ ચાકરડા ઠાકર શું થાશે ગુલામ
હસ ચારાને હાડીયાં તું ચરશે ન ચાડીયા તું
નથી ગુંજસ તહારી નીમક હરામ   જળજ
કેરીમલું—ખેલી તું પછી ખેદ કરશે
મારવી—મખ્યા વિધીના નહિં ધરશે

ઝેરીમલ—કર વિચાર

આદવા—જા ગમાર

નેકીને નાથ સાહેકારી છે તું લાચારી છે. જાજા૦

ગુણગંભીર—

નામક રૂવે રૂવે વાપ્યું તમારું કીમતમાં શું છે જીવતર મારું. નીમક.

કુળ શેવકતું આપ રજકથી જીવી ફરે છે તે કેમ વિસારું. નીમક.

ધિક વિક જન જેહ લુણુ હરામી ભોગવે તેક ધોર નક અંધારું. નીમક.

સ્વામી શેવા શુદ્ધ મન કર છે તેહ તરે છે આ ભવજગ ખારું. નીમક.

ઝેરીમલ—

ખાખ ખનાવું તુંજ તનમન શ્રી દેવી સંભાળ,
રોમ રોમ પ્રગટાવુ રડા તવ અંતરમાં કવાળ.

ધૂળ મીલાવું તવ જોજન કાપુ સુખની ડાળ,

રૂપ ગુણ વિધાપર તારી છોડુ છુટી નાળ.

આણુ તવ પર આળ.

તેલ સુગંધાથી સીચેલા ખેંચી કાઢું વાળ,

ગુલામ જોજે ગુલામ આ તુંજ પળમાં કરશે કાળ રોમ.

સર્વ છાકરો—

અલ્યા દોસ્તો આવો આવો સૌ સૌની લખોટી સાવો

૧ છાકરો—ખચ્યાજી આવા જાઓ,

૨ છાકરો—એક ખાજી બીર થાઓ,

૩ છાકરો—સૌના જથા બંધાઓ,

૪ છાકરો—પછી રમત ચલાવો

અલ્યા૦

૨ છાકરો—ખેલા ટચ્યાક હા,

૫ છાકરો—મારા ડચ્યાક હા,

૪ છાકરો—કુટ બચ્યાક હા,

૩ છાકરો—નાવે કચ્યાસ હા

અલ્યા૦

૧ છાકરો—આજે ઠીક ગંમત થઈ છે,

૨ છાકરો—મા મેતાની મરી ગઈ છે,

૩ છાકરો—સારે તો-છુટી થઈ છે,

૪ છાકરો—આનંદ મન મહા છે

અલ્યા૦

કાળાઆ—

હાલ જીવડાં યોપડી ખાઈ ખાઈને રાજ થાઈ.

૧ ઝેરીમલ—ચાલો ચલો

(૯)

કાળીદાસ—બન્ના છીએ જે ધડીના રાજ જોઈશ્યો મારી માઝા. ચાલો.

ઝેરીમલ—

૯

રતી વિના નર એક રતીના રતી વિનાનું છે નવ કાંચ,

રાજને બિંદુક બનાવે વળી રંકને કરતી રાય.

વાહ રતી છ દુનિ અદ્ભુત તારી.

નાખું અવળા પાસા પડે સવળા ખાસા,

તું ધારે તો કરે તરણાનો મેર બારી

વાહ.

ઝાલે વિપધરતો મો'ત મળેછે પામે મણી તેનુંતું જો દ્રજેછે.

એવી ખુબી ન્યારી બલીહારી બલીહારી

રતી.

શ્રીદેવી—

૧૦

ધૂળ મળ્યું હાય જીવતર મ્હારું મુખ પતિ સંગ શું મન દારું. ધૂળ.

વેર કીયા ભવનાં આ લીધાં દુષ્ટ પાપીએ દગાજ દીધા,

નીમકહરામી થતા નવ બાધા હામ થજો નીચ નર્કમાં તારું. ધૂળ.

પય પાછને વિપધર પાળ્યો ડર્યો તે ન વળે હવે વાળ્યો,

મનખો મુજ અરે હાય બાળ્યો મુખ્યો સુખમાં હુતાશને દાર. ધૂળ.

શ્રીદેવી—

૧૧

બની બાલી જોગત પ્યારા પીડને મળુ

પાયુને મળુ ન ખાળી કોઈથી ખળુ.

બની.

દાસીઓ—સંકટ કેમ સેહસો બાધ વનના મુકી વૈભવ સુખ,

શ્રીદેવી—આગહી એ વૈભવ સુખમાં વહાલા વિના એહ જોઈને બળુ બની

કરની પેહરૂં ભજમ રમાવું સુંદાર તોલક બનાવું,

કરમાળા લઈ વન વન બટકું પીયુ પીયુ અલેક જગાવું.

સ્થળે સ્થળમાં પળુ

બની.

વિજયસિંહ—

૧૨

આનંદ છે આનંદ અતિ દીલમાં

બહુ ઉમંગ વ્યા'યો અંગ જામ્યો રંગ.

આનંદ.

લમ થયા મમ પ્યારી તનયાના

પુરજન વાહ સહ રાયે રંગ રલમાં

સાર્થક થયું સંકટ ગયું

ધન ધન જન સહ રમે રંગ માંહે

આનંદ.

શ્રીદેવી—

૧૩

કરમળ લઈ પ્રિય નામની જયુ મંત્ર મનમોહન.

પીયુ પીયુ રકુ પોહાર આઠ મુખે કંથરે બજ કંથ.

જયુ

જોમણ બની ભોગયુ બની બટકી મરે જનન,

(૧૦)

જો દર્શનદે નાથજી કરે આપ આ તનમન.

જપુ

આહારને નિંદ્રા ગઈ રહી એક પ્રિયતમ હુન,

સ્વપ્ન હુશુસી જાગતામાં જપુ પિયુ દર્શન.

જપુ

શ્રીદેવી

૧૪

જઈ કહે સંદેશો મારા સ્યામને આ શશિ તું તો જઈ કહે સંદેશો
મારા સ્યામને

આજની રજની તું વીરા બહેલોરે વિસરજે,

કે ત્વરાથી પહોંચે પતિ ધામને.

ઓશશિ

કહેજે કે જપે છે જાપ નારીરે તમારા,

રાત દીવસ રટતી આપ નામને.

ઓશશિ

વૃંદથી વિખુટી જેમ હરણી બમે વનમાં,

ક્યાં જઈને લેય તે આરામને.

ઓશશિ

કાળીદાસ—

૧૫

ચાલો રંગીલી છપ્પીલી ચંચળ ચતુરા કુમકુમ ઉઠાવો,

શ્રીદેવી—આવો રંગના જંગમાં બાગ બરી પ્રેમરસ પીયોને પાવો. ચાલો

કાળીદાસ—કાળી તણી થઈ ખુબ કૃપાય,

જાદવી—મન માંડે હવાય,

ખાંતે અમરગાંઠ ખાંધી માતાએ.

અમરગાંઠ.

ઝેરીમલ—ઝેરીમલ ઝેર ખાયે.

ચાલો.

ઝેરીમલ—

૧૬

જવું હું ધારમાં બોજની ઠારમાં,

બપકા બારમાં રહું દરબારમાં,

ફંદમાં ફસાવી જકડુ જઈ

પાથરે જાળ પાખંડની પુર,

બોજથી બાળ હું ગોઠવી તાલહું,

મળવી બહાલહું મુછનો બાલહું,

થઈ કરીશ પાપી સુરસુર.

જાવુંહું

હોય જ લો.

અંક ૨ બીજો.

વિકાસવતી—

૧૭

પ્રેમધેલી નાજુક અલખેલી વેલી હું કલની,

હીરા મોતીથી મોંઘા મુલની.

પ્રેમ૦

મારૂં વિલાસી નામ છે છળવાનું કામ છે,

લટપટ કરી ખટપટ કરી થેલી કઢાવું કાંઈ દુલની. પ્રેમ૦

જરા ચઢાવું બગુરી કમાન મારૂં તીરછી નજરે નેન બાણુ

કરૂં પાણી પાણી થાય દઈ લુલની.

મારૂં૦

વિલાસવતી—

૧૮

નજરીયાં પ્રેમની મુને મારી પડ્યો બાવ કાળજડામાં કરી. નજરી.

જળ જમુના જળ ભરવા હું ગઈતીરે ઘેરી મુને ગીરધારી. નજરી.

કર પકડી વાત મીઠી ઉચારીરે પ્રેમની ધુન પ્રસારી. નજરી.

ધીમુ બોલી કાંક કાનમાં કાધુને પાઈ દીધું પ્રેમ વારી. નજરી.

વિલાસવતી—

૧૯

હવે પતિવ્રતા પણ લઈશું,

દહેરીલાલ—આપણુ પણ સતીયા ચઈશું.

અમથી—મેં પણ કુવત્તી છોડી,

ઝેરીમલ—બગલા બગલીની જોડી.

વિલાસવતી—છોડીશું છળના આળા,

દહેરીલાલ—ભજશું ભગવતની માળા.

અમથી—આપણુ પણ અહીંથી જઈશું કાસીએ કરવત લઈશું.

ઝેરીમલ—અરે વાહરે ગર્વવ ગંગામાં ન્હાયે નાનારે તો એ નવ
પ્રાશ્વિત જાએ.

ત્રણે—સ્મરીશું હવે તો સારંગ પ્રાણી.

ઝેરીમલ—વાહ વાહરે ઓ ભગતને ભગતાણી.

હવે૦

ટેલીઓ—

૨૦

હાલ હવે હું બનીશ મ્હોટો હેઠીઓ,

ભટભટાણી માણુ હું રંગની રેલ.

બનું હું છેલ બટાકને મોહના રાણી થાહે નાણુક ભટાણી. હાલ.

હોને મઢાવું ધરખારને બારણે બેહાડુ છડીદારને,

ખમા ખમા પોકરાવું મારી લગકાર પછી જીવો ખ્હાર

ટેલીઓ ભટના બાઈ મણા નેવ રાખું કાંઈ.

હાલ.

દરબારીઓ—

૨૧

નૃપેન્દ્ર તેક ટેકથી સવાઈ જામો જગ જામ જયથી છવાઈ

ગુણ રહો ભોજ રાજના ગવાઈ સુખદાઈ રે વધાઈ.

નૃપેન્દ્ર૦

(૧૨)

વામો દુમ વાધો દુમ સુખના સંપત લુમ,
જામો કળ બળ બયથીજ પાડો અરી ખુમ.
ધારાપતિ મતિ અતિ શુભકૃતિ પામો અમર રહો મહારાજ.
પ્રજાજન તનમનથી આશીશના વચન આપે છે પામો ચમન
છવે જુગ જુગ જનહીત ધારાના રાજન. ૨૫૦

કાળીદાસ—

૨૨

કરી આપુ સાખીલી મારી નથી વાતએ લેથ બિકારી. કરી૦
બાલ્યાને વ્રજાવસ્થા આગળ પાછળની ટાળી,
મધ્યેની યુવાને પકડી લે કાપુમાં તારી. કરી૦
જીવાનીને પ્રેમ પ્રભુનો પાશો અમૃત ધારી,
તો પદવી મળશે મહા મોટી મોક્ષ ગતિની ભારી. કરી૦

સર્વ દરબાર—

૨૩

નાચો ગાવો સખીરી છોમ છનનન છોમ છનનન
છોમ છનનન છોમ (૨) ૨૬૦
આનંદ આનંદ મંગળ મંગળ ધન્ય થયા કાળીદાસ કવિ
રંગ સહુ અંગ ઉમંગના જંગ (૨) નાચો૦
ધારાપતિ ગતિ મતિ અતિ
શુભકૃતિ છતિ થઈ તપો રતિ રીજો રાધાપતિ
અમર કાય રહો સદાય સત્ય ન્યાય પામો પ્રજાય (૨) નાચો૦

— ❧ ❧ ❧ —

ટોપ ૨ જો.

છાકરીઓ.

૨૪

છાંધ ઘટા ઘનધોર આવે છે ઝરમર ઝરમર મેલો,
ટહુકે કાચલને મોર બહેકે છે બાગે સુંદીર કેવડો.
ઝોઢ્યાં અવનીએ લીલાં ચીર નીરે બરાયાં નદીનાં તીર.
રમીયે સહીયર રંગમાં છાંધ
મલકાવે મુખ મલપતિ વિજ કરી ચમકાર,
હસતી સહીયર ભુમીના જોઈ સરસ શણુગાર.
ખીલી રહ્યા છેરે તરવર સુંદીર ખીલી રહ્યાં છેરે,
પવન લહેરમાં લહેકી રહી ખુબ લીલી રહ્યાં છેરે.
શોભા સારીરે નિહાળી નૌતમ આનંદકારીરે,
મયા પ્રકૃતિત જોઈ ધ્યામાસાની આ બલિહારીરે.
રમો રસીલી રંગમાં રસીલી રંગમાં ગરબે આનંદના જંગમાં,

આવો આવો ઉમંગમાં ગાવો ઉમંગમાં સરખી સાહેલીના સંગમાં
ખુબ ગાજે ધન ધનનન નાદ વાજે ધન ધનનન,
મન મહાલે છે અંગમાં મહાલે છે અંગમાં સુખકર સુખના તરંગમાં રમી.

વિલાસવતી—

૨૫

અરે આમ શીદ દીવાતું થામ મનવા માન તજ તાન તારું તું,
લોભાએ જાંઝવાના જળે કવિ કળે ઠગાય ઠગારું તું. અરે.
મળવા ધારે તું તેને પણ તે નહિં સંભારે,
પતંગ પ્રાણુ ત્યાગે પણ દીપ નહિં વિચારે.
અંકુર અંગના કરી પ્રકુલીત બેઠવાને ધારે.
એ કવિ શું આશ તહારી પુરશે લગારે.
જાંખે સ્વપ્નામાં કવિ કવિ કવિ શું ઉચ્ચારે તું. અરે.

કાન્તા—

૨૬

નિશ્ચે તે અંધ બને વિષ વ્યાપે મદનનુરે. નિશ્ચે.
કામ કામઠી વાગે જોને લજ્યા નવ કોની રહે તેને,
તનમન હાલ બેહાલ બની જાએ તે જનનુરે
બની જાએ તે જનનુરે. વિષ.
કામકુંડમાં તુળશી પડીઆ નૌકા સમજી ચમપર ચઢીઆ,
વિપદર દોર લહીને અડીઆ ભુલી તનનુરે.
ભાન ભુલીને તનનુરે. વિષ.
ભગતી દારા સરખા લેખે જમાં ત્યાં કામ ચરીત્ર દેખે,
એજ મતે પ્રભુને પેખે દુઃખ જાએ બવનુરે.
ખરે દુઃખ જાએ બવનુરે. વિષ.

કાન્તા—

૨૭

બની હણી કવિકાન્ત બણી જાએ શું કરશે,
પ્રેમધેલી બની અલબેલી સાહેલી શું કરશે.
ખોલો ખોલો સરખાવો શું કામ,

વિલાસવતી—ધેલી થા માં આમ.

સાહેલી

કર સોંપીશ હું એને મારો પ્રેમ અખાડીશ હાં પ્યારો.

કાન્તા—અરે વાહરે રસીલી,

વિલાસવતી—જા હઠાનો કર ન ચાલો.

કાન્તા—જાએ શું ઉચ્ચરશે.

વિલાસવતી—ચુપ.

કાન્તા—મનમોહનને વરશે,

વિલાસવતી—ચુપ કરે શું મીઠો ટાળો.

કાન્તા—રંગે રમી આવો જાઓ જાઓ.

વિલાસવતી—બસ,

કાન્તા—જાઓ.

વિલાસવતી—ચુપ

બની.

વિલાસવતી—

૨૮

લગની લગારી હેરીલાલ કવિ ખ્યારા પ્હોડી રલા શું પલંગ, ટેક
 ઘેલી કરી ન જુઓ તાલ કવિ ખ્યારા પ્રગટાવી અંજે અનંગ.
 તારા પ્રેમનો રંગ અંગ વ્યાપીઓ મુને,
 થયું દીલકુ દીવાનું જોઈને તુને.

ધરી રહેમ મીઠા પ્રેમથી બોલાવ કવિ ખ્યારા.

પ્હોડી

શ્રીદેવી—

૨૯

ચાલો ચાલો ચેલાજી ઊગાળા છેલાજી,
 એલબેલા શીઠાર આજ ખેલીએ,
 ખુબ ખંતે શીખાવું પોપટજી પઠાવું.
 સળવું આયુષ રંગ રેલીએ.

ચાલો

કામ કળાનો છખીલા અંથ ગોખાવું,

કાળીદાસ—ચાલો છખીલી તોતો આનંદે આવું

શ્રીદેવી—ચાલોજી રસીયાજી રંજે રમાવું

કાળીદાસ—હાલો હાલો હેયાહાર

શ્રીદેવી—

જી હાલો.

પ્રેમે પધારો ભરથાર

કાળીદાસ—

જી ચાલો.

ચાલો.

અંક ૩ ત્રીજો.

વિલાસવતી—

૩૦

સદ્ગુરને ઝટ જઈને ઊડાવીએ,

કળાને કૌશલ્યાથી લાવીએ એ કવિરાજ.

સદ.

દામથી ડોલાવીએ લટકે લોભાવીએ

અતુરાઈ ચલાવીને લાવીએ એ કવિરાજ

સદ

ચાહે તેમ કરશું પાછા ન કરશું,

ન છુટે તો મરશું પણ લાવીએ એ કવિરાજ,

સદ

કાળીદાસ—

૩૧

હે વિશ્વપતિ કરી બહાર ઉગાર હા હા વિનતી કઈ વણવાંકે હું મરું,

દીનદયાળ ખાળ કાળ હા હા ખીરદ નીજ ખરું. વિચાર તાહેરું. વિ.

નિષ્કલંકીત કર મુને તું બલે પછી પ્રાણુ જાય,

સાચો કરી સ્વર્ગે વળુ તો કિર્તિ અમર ચાય.

હું હીરો પણ કુસંગતથી કાચ થઈને હું પડ્યો,

કપટીઓના કપટથી આ વિપત્તિમાં આવી અડ્યો.

ધાઓ પ્રભુ ધાઓ ઝાવો હા હા તુંજ ચરણે શીશ ધરું.

તુંહી તુંહી ઉચકું.

હે વિશ્વ.

ઝેરીમલ—

૩૨

જો જો નીચ રડા કહેનારી ગુલામ,
 ટાણું તુજ ગુમાન ખાણુ અભિમાન.
 પુર તારી હામ પહોંચાડુ સ્વધામ,
 ભારે શાન્ત થઇને પામીશ આરામ.
 દીધા છે તેં હામ ઉચારી ગુલામ,
 આપીશ તેનો બદલો હવે હું તમામ.
 ભરાવું સલામ કરાવું પ્રણામ,
 તો તો જાણુ સાચું ઝેરીમલ નામ.

જોજો

લીલાદેવી—

૩૩

મનહર મધમધતા પુષ્પે પિયુને વધાવું,
 વૃક્ષઃસ્થળમાં વસનારને વારી જાવું.
 શેવ બળવું રીઝાવું પ્રેમરસ પ્રિય તમને પ્રેમે પાઉં, મનહર.
 કરજોડીને કોંકરી વિનવે વંદી શિવ,
 અમર આયુષ આપજો મમ સ્વામીને ઇશ્વર;
 ખુશ થાઉં હર્ષાગી.
 નિત્યે નરહર તવ નામ જાપી ગુણુ ગાઉં.

મનહર.

લોજ—

૩૪

યુયુથુરે કુટીલ કામી નરક કામી નિમક હરામી દુર આ,
 જાજાજા ધીકરે પાપી ચંડાળ કરીશ તારોજ કાળ;
 હલારા ઠગારા ધુતારા પાપી સંભાળ,
 રંક જાણુ રાખ્યો તેનો તેં નીચ બદલો આ આપ્યો;
 બજાવે હરીને પાપી પસ્તાવો કરીને તાણે તું ચમને બસથા, યુયુથુ.

યુયુથુ

સર્વસભા—

૩૫

વાહ મળી વધાર્ધ નવી કવિરે મળશે મળશે બળશે,
 સહુના દુઃખ ટળશે સુખ રળશે ફળશે;
 ધાર ઈન્દુ કવિરાજ ઉદય થશેજ આજ,
 રંગ જંગ પુરમાંજ વાગે આનંદના સાજ;
 મળીજન કલ થઇને પ્રજ્વલ વધાવીએ પુલ,
 ટાણું આ અમુલ;

વાહ.

કવિ.

કવિ.

સર્વસભા—

૩૬

જયજય મહાકાળી માત બવાની સ્થાય સદાની,
 દાની દેવી ચણી સેવી રહુ પદમાં;
 છે રતેહ રતેહમા તુજ કૃપામાં બાળક જાણી લેજો જામાં,
 આદ્ય ઐશ્વરી અજગીથામાં હું બાળકહું તારોમા;

જય.

જય.

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

નિચે દર્શાવેલી કિંમતથી નાટકના ગાયનોની એપડીઓ
શ્રદ્ધસ્થોને જોઈતી હશે તેને શકડી કિંમતે “શ્રી સુંદરવિલાસ”
નાટક કંપનીમાંથી મળશે.

પવિત્ર લક્ષ્મિ નાટકના ગાયનો	૦-૨-૦
શુભમંકાવલી નાટકના ગાયનો	૦-૨-૦
મદનચંદ્રિકા નાટકના ગાયનો	૦-૨-૦
હંસાકુમારી નાટકના ગાયનો	૦-૨-૦
અભેયસિંહ નાટકના ગાયનો	૦-૨-૦
કર્મફળ નાટકના ગાયનો... ..	૦-૨-૦
નરસિંહ મહેતા નાટકના ગાયનો.	૦-૨-૦
શ્રી સગાળશાહ નાટકનાં ગાયનો.	૦-૨-૦
શ્રી કૃષ્ણ-સુદામા નાટકનાં ગાયનો	૦-૨-૦
કાળીદાસ-ભોજ નાટકનાં ગાયનો	૦-૨-૦

ઉપર બતાવેલાં તમામ પુસ્તકો બ્યાં કંપનીનો શુક્રમ હશે
ત્યાંથી મળશે.

અંતરંગી.

રણુગોડલાલ ભાઈચંદ આમલીવાળા.

